

การพัฒนารูปแบบนวัตกรรมการเรียนรู้เสริมทักษะวิถีใหม่บนฐานกระบวนการรู้คิดทางปัญญาตามแนวพุทธจิตวิทยา

Development of an Innovative Learning Model to Enhance New-Normal Skills Based on Cognitive Processes in Buddhist Psychology

พระครูสังฆรักษ์เอกภัทร อภินันโท (วิเศษหมื่น)¹, ประสิทธิ์ แก้วศรี², พระวิเชียร ปรีชาโน (หวลโคกสูง)³,
พระมหาสุเทพ สุทธิญาโน (ธนิกุล)⁴ และ พระธัชพล รกขิโต (อัครัง)⁵

Phrakru Sangkharak Ekaphatra Aphichando (Wisetmuen)¹, Prasit Kaewsri²,
Phra Wichian Prichano (HuanKhokSung)³, Phra Maha Suthep Sutthiyano (Thanikkul)⁴
and Phra Thatchadala Rakkhito (Attarung)⁵

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand
Corresponding Author, Email: ⁵Thatchathon.at@mcu.ac.th

Retrieved: August 25, 2024; Revised: August 31, 2025; Accepted: August 31, 2025

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1. เพื่อศึกษาองค์ประกอบรูปแบบนวัตกรรมการเรียนรู้เสริมทักษะวิถีใหม่บนฐานกระบวนการรู้คิดทางปัญญาตามแนวพุทธจิตวิทยา 2. เพื่อพัฒนาและประเมินรูปแบบนวัตกรรมการเรียนรู้เสริมทักษะวิถีใหม่บนฐานกระบวนการรู้คิดทางปัญญาตามแนวพุทธจิตวิทยา และ 3. เพื่อศึกษาประสิทธิผลและนำเสนอรูปแบบนวัตกรรมการเรียนรู้เสริมทักษะวิถีใหม่บนฐานกระบวนการรู้คิดทางปัญญาตามแนวพุทธจิตวิทยา รูปแบบการวิจัยเป็นการวิจัยแบบผสมผสานวิธี โดยใช้พุทธธรรมและแนวคิดทางจิตวิทยาเป็นกรอบการวิจัย ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือ ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 6 รูป/คน ใช้วิธีคัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจง และกลุ่มตัวอย่าง คือนิสิตระดับอุดมศึกษา กำลังศึกษาระดับปริญญาตรี ชั้นปีที่ 1 ถึง 3 มหาวิทยาลัยสวนดุสิต จังหวัดกรุงเทพมหานคร รวม 17 คน การได้มาของกลุ่มตัวอย่างใช้การคำนวณด้วยโปรแกรม G* power ซึ่งกำหนด T-test ที่ระดับนัยสำคัญ .05 อำนาจการทดสอบที่ .80 เครื่องมือวิจัยมี 5 ชนิด คือ 1) แบบสัมภาษณ์เชิงลึก 2) แบบประเมินชุดกิจกรรม 3) แบบวัดการรู้คิดทางปัญญาตามแนวพุทธจิตวิทยา 4) ชุดกิจกรรม และ 5) เครื่องวัดคลื่นสมอง Mindlink รุ่น Concentration Headband: Three (EEG, ground, reference) การวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา สถิติพื้นฐาน และสถิติอ้างอิง ผลการวิจัยพบว่า 1. องค์ประกอบรูปแบบนวัตกรรมการเรียนรู้เสริมทักษะวิถีใหม่บนฐานกระบวนการรู้คิดทางปัญญาตามแนวพุทธจิตวิทยา มี 5 องค์ประกอบ คือ 1) ความสนใจหรือความใส่ใจ 2) การรับรู้ 3) ความจำ 4) วิธีการคิด (โยนิโสมนสิการ) และ 5) การรู้จักหรือตระหนักรู้ในตนเอง 2. การพัฒนาและประเมินรูปแบบฯ พบว่า เป็นการพัฒนาชุดกิจกรรม ประกอบด้วย 6 กิจกรรม และ 3. ประสิทธิผลและนำเสนอรูปแบบฯ โดยกลุ่มตัวอย่างได้รับการฝึกชุดกิจกรรมและวัดประสิทธิผล พบว่า ระยะก่อนการทดลอง อยู่ระดับ ปานกลาง ($\bar{X}$ =3.49, S.D.= 0.77) และระยะหลังการทดลอง อยู่ระดับ มาก ($\bar{X}$ =4.18, S.D.=0.92) และผลการวัดคลื่นสมองด้วยเครื่องวัดคลื่นสมองและประมวลผลเป็นค่าทางสถิติแล้วแปลผล 3 ด้าน คือ ด้านความสนใจหรือความใส่ใจ ด้านสมาธิ และด้านการรู้คิด พบว่า ระยะหลังการทดลอง ระดับคลื่นสมองมีอัตราค่าเฉลี่ยคลื่นสมองเพิ่มขึ้นทุกด้าน โดยภาพรวมเพิ่มขึ้นร้อยละ 3.3 และมีค่าเฉลี่ยคะแนนการรู้คิดทางปัญญาตามแนวพุทธจิตวิทยา สูงกว่า ระยะก่อนการทดลอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คำสำคัญ: นวัตกรรมการเรียนรู้; การรู้คิดทางปัญญา; ทักษะวิถีใหม่; พุทธจิตวิทยา

Abstract

The research objectives were 1. to study the components of an innovative learning model to enhance new-normal skills based on cognitive processes in accordance with Buddhist psychology, 2. to develop and evaluate the innovative learning model, and 3. to examine its effectiveness and propose the model. The research methodology is a mixed-methods design, using Buddhist doctrines and psychological concepts as the theoretical framework. The key informants consisted of 6 experts, selected through purposive sampling, while the sample group comprised 17 undergraduate students in their first to third years at Soun Dusit University, Bangkok. The sample size was determined using the G*Power program with a t-test at the significance level of .05 and test power of .80. Five research instruments were employed: 1) an in-depth interview form, 2) an activity evaluation form, 3) a cognitive process assessment scale based on Buddhist psychology, 4) a set of learning activities, and 5) a Mindlink Concentration Headband device (three channels: EEG, ground, reference). Data were analyzed using content analysis, descriptive statistics, and inferential statistics. The research findings revealed that 1. The components of the innovative learning model comprised five elements: 1) attention, 2) perception, 3) memory, 4) thinking process (yoniso-manasikāra: wise reflection), and 5) self-awareness. 2. The development and evaluation of the model resulted in a set of six activities. And 3. Regarding the effectiveness, the experimental group that participated in the activity set demonstrated improvement. Before the experiment, their cognitive process scores were at a moderate level ($\bar{X}$ =3.49, S.D.=0.77), while after the experiment, they improved to a high level ($\bar{X}$ =4.18, S.D.=0.92). Moreover, brainwave measurement results indicated increases in attention, concentration, and cognition, with an overall average increase of 3.3%. The post-test cognitive process scores based on Buddhist psychology were significantly higher than the pre-test scores at the .05 level.

Keywords: Innovation Learning; Cognitive Process; New Life Skill; Buddhist Psychology

บทนำ

ในยุคข้อมูลข่าวสาร (Information) ชีวิตของคนในสังคมถูกเชื่อมร้อยกันด้วยการสื่อสาร โดยเฉพาะสื่อสังคมออนไลน์ (Social Media) การเสพข้อมูลข่าวสารจึงต้องมีความสามารถวิเคราะห์และเลือกรับ เรียนรู้ที่จะใช้ประโยชน์ ปรับตัว และพัฒนาตนเอง โดยเฉพาะในยุคหลังโรคระบาดโควิด 19 ที่รูปแบบวิถีชีวิต การเรียนการสอน ในสถาบันการศึกษาที่ต้องปรับตัว โดยนำสื่อเทคโนโลยีรูปแบบออนไลน์มาใช้มากขึ้น การเสพข้อมูลข่าวสารจึงต้องเป็นไปด้วยการรู้คิดมีปัญญาในการเลือกเสพ ดังพระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต) (2544) กล่าวว่า มนุษย์เรามีเครื่องมือ ได้แก่ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ เป็นช่องทาง ที่เราจะต้องติดต่อกับโลก ถ้าเราติดต่อกับโลกเป็น เราก็ได้ข้อมูลสาร ได้ความรู้ และสามารถพัฒนาความรู้ให้เจริญยิ่งขึ้นไป คนก็จะพัฒนาขึ้น มีความใฝ่รู้ เกิดความสุขจากการเรียนรู้ ดังนั้น การพัฒนาการรู้คิดทางปัญญา จึงมีความสำคัญ โดยเฉพาะกลุ่มเยาวชน นิสิต นักศึกษา การพัฒนาปัญญา กล่าวได้คือ การสร้างปัญญา ให้เจริญมากขึ้น ด้วยการส่งเสริมด้านการศึกษาดังแนวคิดการพัฒนาปัญญาตามหลักไตรสิกขา ได้แก่ ศีล สมาธิ ปัญญา เป็นกระบวนการทำให้ได้ศึกษาหรือปฏิบัติตามหลักอริยมรรค 8 (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), 2550) โดยเบื้องต้นให้ผู้ปฏิบัติ มีความคิดเห็นที่ถูกต้องเสียก่อน แล้วค่อยเพียรสร้างปัญญายิ่งขึ้น (จักรพรรณ วงศ์พรพจน์ และคณะ, 2559) ซึ่งเป็นแนวคิดที่นำแก่นของพุทธธรรม

มาประยุกต์ใช้ นอกจากนี้ แนวคิดทางจิตวิทยาเกี่ยวกับการพัฒนาปัญญา ได้แก่ ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของเพียเจต์ (Piaget's Theory of Cognitive Development) เป็นทฤษฎีที่ศึกษาถึงกระบวนการคิดทางด้านสติปัญญาของเด็กจากแรกเกิดจนถึงวัยรุ่น เพียเจต์ได้กระตุ้นให้นักวิชาการสนใจเกี่ยวกับขั้นตอนของพัฒนาการ โดยเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับความรู้ความเข้าใจ และเชื่อว่าเป้าหมายของพัฒนาการของมนุษย์ คือ 1) ความสามารถที่จะคิดอย่างมีเหตุผลกับสิ่งที่เป็นามธรรม 2) ความสามารถที่จะคิดตั้งสมมติฐานอย่างสมเหตุสมผล 3) ความสามารถที่จะตั้งกฎเกณฑ์และการแก้ปัญหาได้ (พรณี ช. เจนจิต, 2528) ดังนั้น ระบบการศึกษาการเรียนการสอนเพื่อให้ผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้ฝึกฝนจึงมีความสำคัญ ให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ ส่งเสริมการรู้คิดด้วยปัญญา ซึ่งถือเป็นกระบวนการที่ทำให้พฤติกรรมเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม เป็นผลจากการฝึกฝนและประสบการณ์แต่มีใช้ผลจากการตอบสนองที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ (Hilgard and Bower, 1966) เมื่อมนุษย์เกิดการเรียนรู้ สมองกับการรู้คิดจะมีความสัมพันธ์กัน โดยคลื่นสมองเป็นพลังงานที่เกิดจากการทำงานของสมองในการรับส่งข้อมูลที่เป็นสัญญาณไฟฟ้า การเรียนรู้ที่ดีที่สุดจะเกิดจากการที่ผู้เรียนได้ใช้สมองสองซีกอย่างสมดุล (brain balance) ทั้งซีกซ้ายและซีกขวา ในการเรียนรู้การจัดบรรยากาศการเรียนรู้จึงเป็นปัจจัยที่สำคัญที่ทำให้ผู้เรียนมีสมาธิพร้อมที่จะเรียนรู้สิ่งต่างๆ ได้มีประสิทธิภาพ (มารุต พัฒนา, 2557) จึงกล่าวได้ว่า การนำพุทธธรรมและแนวคิดทางจิตวิทยา มาบูรณาการ หรือหลักแนวคิดพุทธจิตวิทยา มาประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนาปัญญา เสริมทักษะองค์ความรู้ใหม่ และสามารถยกระดับคุณภาพทางจิตใจของมนุษย์ ทั้งยังช่วยเยียวยาด้านความทุกข์ได้ (ชมพูช ศรีจันทร์นิล, 2552)

ทั้งนี้ ตามนโยบายปฏิรูปการศึกษาของประเทศไทย เพื่อให้ระบบการศึกษาเป็นกลไกหลักในการขับเคลื่อนประเทศ ภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับใหม่ กรอบยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560-2579) เพื่อสามารถนำประเทศไปสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืนในอีก 20 ปีข้างหน้า เป็นแรงผลักดันให้ประชากรเข้าถึงข้อมูลข่าวสารและแหล่งเรียนรู้ที่ไร้ขีดจำกัด สามารถพัฒนาองค์ความรู้ และสร้างปัญญาที่เพิ่มขึ้นเป็นทวีคูณ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560) นั้น พบว่า มีงานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบนวัตกรรมการเรียนรู้เสริมทักษะวิถีใหม่บนฐานกระบวนการรู้คิดทางปัญญาตามแนวพุทธจิตวิทยา ในจำนวนไม่มาก โดยเฉพาะของกลุ่มนิสิต นักศึกษา ระดับอุดมศึกษา มหาวิทยาลัยจังหวัดกรุงเทพมหานคร การศึกษาครั้งนี้จึงสนใจศึกษานิสิต นักศึกษา ระดับอุดมศึกษา ที่กำลังศึกษาอยู่ระดับปริญญาตรี ในจังหวัดกรุงเทพมหานคร โดยพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้ สำหรับกลุ่มนิสิต นักศึกษา ระดับอุดมศึกษา ซึ่งชุดกิจกรรมเป็นสื่อการสอนที่ใช้สื่อประสมเพื่อให้ นิสิต นักศึกษา ได้รับตรงตามความต้องการของผู้เรียน ตรงตามวัตถุประสงค์ของชุดกิจกรรม (สุวิทย์ มูลคำ และ อรทัย มูลคำ, 2545) และเป็นโปรแกรมการเรียนการสอนที่จัดไว้โดยเฉพาะ มีวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการเรียนการสอน มีเนื้อหา แบบทดสอบ มีการกำหนดจุดมุ่งหมายของการเรียนไว้อย่างชัดเจน ชุดกิจกรรมจัดให้ผู้เรียนแต่ละคนได้ศึกษาและฝึกฝนตนเอง โดยผู้สอนเป็นผู้แนะนำเท่านั้น (Good, 1973)

จากปัญหาและความสำคัญดังกล่าว การวิจัยครั้งนี้ จึงสนใจศึกษาพัฒนารูปแบบนวัตกรรมการเรียนรู้เสริมทักษะวิถีใหม่บนฐานกระบวนการรู้คิดทางปัญญาตามแนวพุทธจิตวิทยา โดยศึกษาองค์ประกอบของรูปแบบ พร้อมพัฒนาชุดกิจกรรมซึ่งเป็นรูปแบบการเรียนรู้เสริมทักษะวิถีใหม่บนฐานกระบวนการรู้คิดทางปัญญาตามแนวพุทธจิตวิทยา พร้อมทั้งศึกษาประสิทธิผลของการนำชุดกิจกรรมดังกล่าวไปศึกษาทดลองใช้ เพื่อเป็นประโยชน์กับการเรียนการสอนส่งเสริมพัฒนาการรู้คิดทางปัญญา และทักษะการดำเนินชีวิต ของกลุ่มนิสิต นักศึกษา ระดับอุดมศึกษาอย่างต่อเนื่อง

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาองค์ประกอบรูปแบบนวัตกรรมการเรียนรู้เสริมทักษะวิถีใหม่บนฐานกระบวนการรู้คิดทางปัญญาตามแนวพุทธจิตวิทยา

2. เพื่อพัฒนาและประเมินรูปแบบนวัตกรรมการเรียนรู้เสริมทักษะวิถีใหม่บนฐานกระบวนการรู้คิดทางปัญญาตามแนวพุทธจิตวิทยา
3. เพื่อศึกษาประสิทธิผลและนำเสนอรูปแบบนวัตกรรมการเรียนรู้เสริมทักษะวิถีใหม่บนฐานกระบวนการรู้คิดทางปัญญาตามแนวพุทธจิตวิทยา

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยผสานวิธี ดำเนินการศึกษา พื้นที่วิจัย คือ มหาวิทยาลัยสวนดุสิต จังหวัดกรุงเทพมหานคร โดยประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ดังนี้

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิ รวมทั้งสิ้น 6 รูปหรือคน ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านพระพุทธศาสนาและการศึกษา จำนวน 1 รูป ผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านจิตวิทยาและการศึกษา จำนวน 2 ท่าน ผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการศึกษา รวม 2 ท่าน และผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษาและกิจกรรมเพื่อการศึกษา จำนวน 1 ท่าน ได้รับการคัดเลือกตามเกณฑ์ที่กำหนดและแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive sampling) เครื่องมือในการวิจัย ได้แก่ แบบการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) เพื่อศึกษาองค์ประกอบรูปแบบนวัตกรรมการเรียนรู้เสริมทักษะวิถีใหม่บนฐานกระบวนการรู้คิดทางปัญญาตามแนวพุทธจิตวิทยา

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่ นิสิตระดับอุดมศึกษา กำลังศึกษาอยู่ระดับปริญญาตรี ชั้นปีที่ 1-3 มหาวิทยาลัยสวนดุสิต กรุงเทพมหานคร จำนวน 100 คน

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นิสิตระดับอุดมศึกษา กำลังศึกษาอยู่ระดับปริญญาตรี ชั้นปีที่ 1-3 มหาวิทยาลัยสวนดุสิต กรุงเทพมหานคร คัดเลือกจากให้ประชากรทำแบบวัดการรู้คิดทางปัญญาตามแนวพุทธจิตวิทยา ในระยะก่อนเข้าร่วมการทดลอง ผลคะแนนของประชากรที่ระดับกว่า 50 เปอร์เซ็นไทล์ลงมา ได้จำนวนกลุ่มตัวอย่าง ทำการสัมภาษณ์ให้ความสมัครใจเข้าร่วมโครงการวิจัย ได้จำนวน 17 คน ได้รับการฝึกชุดกิจกรรมนวัตกรรมการเรียนรู้เสริมทักษะวิถีใหม่บนฐานกระบวนการรู้คิดทางปัญญาตามแนวพุทธจิตวิทยา การได้มาของกลุ่มตัวอย่าง คำนวณด้วยโปรแกรม G* power ซึ่งกำหนด Test family คือ T-test ที่ระดับนัยสำคัญ (Significant Level) 0.05 อำนาจการทดสอบ (Power) ที่ 0.08 การศึกษาครั้งนี้กำหนดอิทธิพลของขนาดตัวอย่าง (Effect Size) ที่ 0.8 ได้ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 15 คน แต่เพื่อป้องกันการสูญหายของกลุ่มตัวอย่างจึงเพิ่มกลุ่มตัวอย่าง เป็นจำนวน 17 คน

เครื่องมือในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่

- 1) แบบสัมภาษณ์เชิงลึก แบ่งออกเป็น 3 ตอน คือ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ ตอนที่ 2 เพื่อทราบความเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับทักษะการรู้คิดทางปัญญาของนิสิตระดับอุดมศึกษาในประเทศไทย รวม 3 ข้อ และ ตอนที่ 3 เพื่อทราบความเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการเรียนรู้บนฐานกระบวนการรู้คิดทางปัญญาเพื่อการเรียนรู้เสริมทักษะวิถีใหม่บนฐานกระบวนการรู้คิดทางปัญญาตามแนวพุทธจิตวิทยา ของนิสิตระดับอุดมศึกษาในประเทศไทย รวม 3 ข้อ
- 2) แบบประเมินชุดกิจกรรมนวัตกรรมการเรียนรู้เสริมทักษะวิถีใหม่บนฐานกระบวนการรู้คิดทางปัญญาตามแนวพุทธจิตวิทยา โดยประยุกต์ใช้หลักการประเมินระบบแบบอิงมาตรฐาน (evaluation standard) ได้เสนอเกณฑ์การประเมินปริมาณตามแนวคิดของ Stufflebeam และคณะ (2552) กำหนดมาตรฐานการประเมินทางการศึกษา (The Joint Committee on Standards for Education) แบ่งเป็น 4 มาตรฐาน คือ (1) มาตรฐานด้านการใช้ประโยชน์ (Utility standards) (2) มาตรฐานด้านความเป็นไปได้ (Feasibility standards)

(3) มาตรฐานด้านความเหมาะสม (Propriety standards) และ (4) มาตรฐานด้านความถูกต้อง (Accuracy standards) เครื่องมือประเมินเป็นโปรแกรมมาตรฐานค่า (rating scale) 5 ระดับ ได้แก่ 1 = น้อยที่สุด/ 2 = น้อย/ 3 = ปานกลาง/ 4 = มาก/ 5 = มากที่สุด มีเกณฑ์การแปลผล ดังนี้

คะแนนเฉลี่ย 4.50-5.00 หมายถึง มีประโยชน์ / เป็นไปได้ / เหมาะสม/ ถูกต้อง มากที่สุด

คะแนนเฉลี่ย 3.50-4.49 หมายถึง มีประโยชน์ / เป็นไปได้ / เหมาะสม/ ถูกต้อง มาก

คะแนนเฉลี่ย 2.50-3.49 หมายถึง มีประโยชน์ / เป็นไปได้ / เหมาะสม/ ถูกต้อง ปานกลาง

คะแนนเฉลี่ย 1.50-2.49 หมายถึง มีประโยชน์ / เป็นไปได้ / เหมาะสม / ถูกต้อง น้อย

คะแนนเฉลี่ย 1.00-1.49 หมายถึง มีประโยชน์ / เป็นไปได้ / เหมาะสม / ถูกต้อง น้อยที่สุด

ประเมินโดยผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informants) ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิรวมทั้งสิ้น 5 ท่าน ด้านพุทธจิตวิทยา จำนวน 1 ท่าน ผู้ทรงคุณวุฒิจิตวิทยาและการศึกษา จำนวน 2 ท่าน ผู้ทรงคุณวุฒิการพัฒนาวัตกรรมการเรียนรู้บนฐานการคิดทางปัญญา จำนวน 2 รูปหรือคน ได้รับการคัดเลือกตามเกณฑ์ที่กำหนดและแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive sampling)

3) แบบวัดการรู้คิดทางปัญญาตามแนวพุทธจิตวิทยา ประกอบด้วย 2 ตอน รวมทั้งสิ้น 22 ข้อ ได้แก่ ตอนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง รวม 4 ข้อ ตอนที่ 2 สอบถามเกี่ยวกับการรู้คิดทางปัญญาตามแนวพุทธจิตวิทยา รวม 6 ด้าน คือ (1) ด้านการมองสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง (2) ด้านการมองแง่ดี แง่เสีย คุณและโทษ (3) ด้านการหาทางออกเพื่อแก้ปัญหา (4) ด้านการใช้ปัญญาไตร่ตรอง (5) ด้านการรู้จักเลือกเสพคุณค่าที่เป็นประโยชน์ และ (6) ด้านการรู้จักแยกแยะกุศลธรรมและอกุศลธรรม ลักษณะแบบวัดเป็นแบบมาตรประเมินค่า (Rating scale) 5 ระดับ ได้แก่ 1 = น้อย/มากที่สุด 2 = น้อย/ 3 = ปานกลาง/ 4 = มาก/ 5 = มากที่สุด

4) ชุดกิจกรรมนวัตกรรมการเรียนรู้เสริมทักษะวิถีใหม่บนฐานกระบวนการรู้คิดทางปัญญาตามแนวพุทธจิตวิทยา มีกระบวนการจัดการเรียนรู้ ประกอบด้วย 6 กิจกรรม ได้แก่ (1) ธรรมะทักษิณ (2) ตามหาหัวใจ (3) สายน้ำแห่งชีวิต (4) คนค้นข่าว (5) ประยุกต์ธรรมนำชีวิต และ (6) ลมหายใจแห่งการเรียนรู้ ระยะเวลาการฝึกชุดกิจกรรมฯ ดำเนินการ 2 วัน 1 คืน

5) เครื่องวัดคลื่นสมองของ Mindlink รุ่น Concentration Headband: Three (EEG, ground, reference) ซึ่งเป็นเครื่องวัดคลื่นสมองแบบสายคาดศีรษะ ทำงานโดยอุปกรณ์ biofeedback คลื่นสมอง iOS/ แอนดรอยด์ ควบคุมการทำสมาธิ ในการวัดคลื่นสมอง กลุ่มตัวอย่างจะทำการสวมใส่เครื่องวัดที่ศีรษะ ให้ขั้ววัดสัญญาณ (Electrode) ตรวจจับสัญญาณไฟฟ้าจากบริเวณหนังศีรษะ ในการวัดคลื่นสมองข้อมูลที่วัดได้จากการวัดผลคลื่นสมอง จะถูกจัดเก็บข้อมูลผ่านระบบ iCloud และประมวลผลจากการวัดคลื่นสมองที่ได้ เป็นค่าทางสถิติแล้วแปลผลออกมาเป็นความสามารถของนิสิตระดับอุดมศึกษาได้ 3 ด้าน คือ (1) ด้านความสนใจหรือความใส่ใจ (Attention) (2) ด้านสมาธิ (Meditation) และ (3) ด้านการรู้คิด (Cognitive performance) ซึ่งเป็นปัจจัยที่เป็นองค์ประกอบในการพัฒนาทักษะการรู้คิดทางปัญญา

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยเชิงเอกสาร ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยศึกษาค้นคว้าจากเอกสารทั้งที่เป็นปฐมภูมิ และเอกสารทุติยภูมิ ที่เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบการเรียนรู้วิถีใหม่ต่อรูปแบบเสริมทักษะการคิดทางปัญญาของนิสิตระดับอุดมศึกษา และนวัตกรรมการเรียนรู้บนฐานกระบวนการคิดทางปัญญาแนวพุทธจิตวิทยาเพื่อเสริมทักษะวิถีใหม่ สรุป วิเคราะห์ข้อมูล เนื้อหา และสังเคราะห์ เพื่อเป็นแนวทางสร้างแบบสัมภาษณ์เชิงลึกต่อไป

การวิจัยเชิงคุณภาพ ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยนำหนังสือขอความอนุเคราะห์จากคณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พร้อมแจ้งวัตถุประสงค์การวิจัยและการสัมภาษณ์เชิงลึกสำหรับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลความเห็นและข้อเสนอแนะ เกี่ยวกับทักษะการรู้คิดทางปัญญา และการเรียนรู้บนฐานกระบวนการรู้คิดทางปัญญา เพื่อส่งเสริมทักษะการดำรงชีวิตวิถีใหม่ของนิสิต

ระดับอุดมศึกษาในประเทศไทย เพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบและการพัฒนารูปแบบนวัตกรรมการเรียนรู้บนฐานกระบวนการรู้คิดทางปัญญาตามแนวพุทธจิตวิทยาเพื่อเสริมทักษะการดำเนินชีวิตวิถีใหม่

การวิจัยเชิงปริมาณ ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยนำส่งหนังสือขอความอนุเคราะห์จากคณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พร้อมแจ้งวัตถุประสงค์การวิจัยและวัตถุประสงค์ของแบบประเมินชุดกิจกรรมนวัตกรรมการเรียนรู้เสริมทักษะวิถีใหม่บนฐานกระบวนการรู้คิดทางปัญญาตามแนวพุทธจิตวิทยา สำหรับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ และนำส่งหนังสือขอความอนุเคราะห์และร่วมมือในการดำเนินการศึกษาทดลองการฝึกชุดกิจกรรมดังกล่าว เสนอไปยัง คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยสวนดุสิต

การวิจัยครั้งนี้ ได้คำนึงถึงสิทธิและเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของกลุ่มตัวอย่าง ได้มีการพิทักษ์สิทธิกลุ่มตัวอย่าง โดยเสนอโครงการเพื่อรับการพิจารณาการรับรองจริยธรรมการวิจัยจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์จากสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และได้รับความยินยอมจากกลุ่มตัวอย่าง

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) แล้วเขียนบรรยายเชิงพรรณนา ในกรณีการวิจัยเชิงคุณภาพ สำหรับการวิจัยเชิงปริมาณ ใช้การวิเคราะห์ข้อมูล คือ สถิติพื้นฐาน ได้แก่ อัตราร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และสถิติอ้างอิง โดยการเปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนก่อนการทดลอง และหลังการทดลองของกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้ค่าสถิติที่ทดสอบ (t-test for Dependent Samples)

ผลการวิจัย

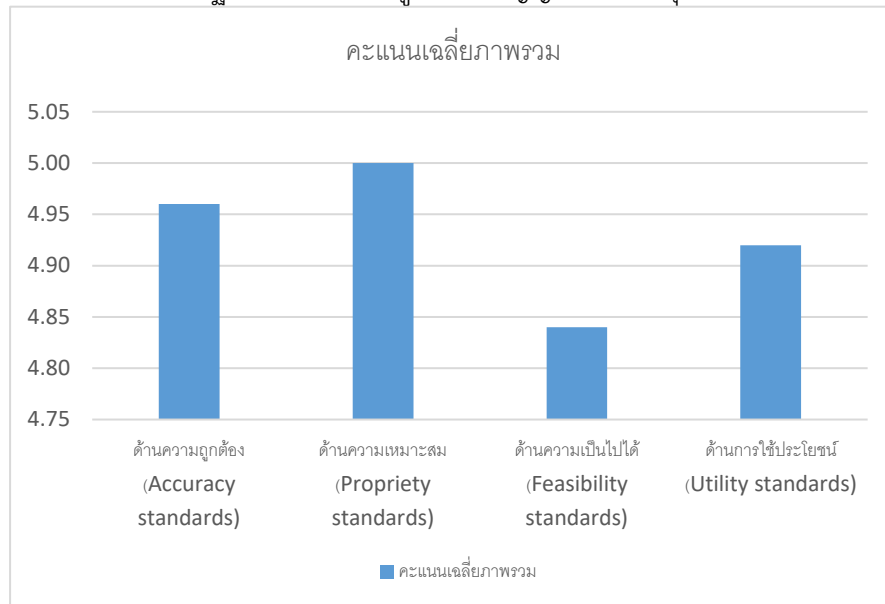
ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 โดยสรุปสาระสำคัญ ดังนี้ องค์ประกอบรูปแบบนวัตกรรมการเรียนรู้เสริมทักษะวิถีใหม่บนฐานกระบวนการรู้คิดทางปัญญาตามแนวพุทธจิตวิทยา ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ คือ 1) ความสนใจหรือความใส่ใจ (attention) รูปแบบนวัตกรรมการเรียนรู้ต้องมีความน่าสนใจต่อผู้เรียน 2) การรับรู้ (perception) สร้างการรับรู้สิ่งต่าง ๆ ที่มากระทบทางอายตนะของผู้เรียนและส่งเสริมการรู้คิดทางปัญญา 3) ความจำ เสริมสร้างความสามารถในการจดจำของผู้เรียนเสริมสร้างสติและสมาธิ 4) วิธีการคิด เสริมสร้างวิธีการคิดแบบโยนิโสมนสิการ พิจารณาตรិตรองเลือกรับหรือข้อมูลอย่างมีวิจารณญาณ 5) การรู้จักหรือตระหนักรู้ในตนเอง (self-awareness) ส่งเสริมความสามารถในการสะท้อนความคิดและกระบวนการเรียนรู้ของตน ควบคุมและตรวจสอบการเรียนรู้ของตนได้ จากผลการวิจัยดังกล่าว จึงพัฒนาชุดกิจกรรมนวัตกรรมการเรียนรู้เสริมทักษะวิถีใหม่บนฐานกระบวนการรู้คิดทางปัญญาตามแนวพุทธจิตวิทยา โดยประกอบด้วยองค์ประกอบทั้งห้าดังกล่าว

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 โดยสรุปสาระสำคัญ ดังนี้ การพัฒนารูปแบบนวัตกรรมการเรียนรู้เสริมทักษะวิถีใหม่บนฐานกระบวนการรู้คิดทางปัญญาตามแนวพุทธจิตวิทยา โดยพัฒนา “ชุดกิจกรรมนวัตกรรมการเรียนรู้เสริมทักษะวิถีใหม่บนฐานกระบวนการรู้คิดทางปัญญาตามแนวพุทธจิตวิทยา” ประกอบด้วย 6 กิจกรรม คือ 1) ธรรมะทักษาย เพื่อผู้เรียนรู้สึกผ่อนคลายเตรียมพร้อมการเข้าร่วมการฝึก 2) ตามหาหัวใจ เพื่อเสริมทักษะทางสังคม ฝึกคิดวิเคราะห์คุณโทษและการแก้ปัญหา หลักธรรมสำหรับชีวิต 3) สายน้ำแห่งชีวิต ฝึกคิดสร้างสรรค์เชิงบวก ทักษะการฟัง แลกเปลี่ยนเรียนรู้กันและกัน 4) คนค้นข่าว เพื่อฝึกการพลิกความคิดวิเคราะห์ข่าวและนำเสนอทางออกอย่างสร้างสรรค์ 5) ประยุกต์ธรรมนำชีวิต เพื่อฝึกการทำงานเป็นทีมร่วมกันคิดทบทวนธรรมะและประยุกต์สู่การนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน ฝึกกล้าแสดงออก ยอมรับตนเองและผู้อื่น และ 6) ลมหายใจแห่งการเรียนรู้ เพื่อฝึกเจริญสติอยู่กับปัจจุบัน รู้ค่าลมหายใจตนเอง รู้จักตนเอง ยอมรับตนเองและคนอื่น ระยะเวลาในการจัดกิจกรรมการฝึกรวม 2 วัน 1 คืน และผลการประเมินมาตรฐานชุดกิจกรรมนวัตกรรมการเรียนรู้ฯ โดยใช้หลักการประเมินระบบแบบอิงมาตรฐานของ Stufflebeam กำหนดมาตรฐานการประเมินทางการศึกษา

แบ่งมาตรฐานเป็น 4 ด้าน คะแนนเฉลี่ยของแต่ละด้าน พบว่า 1) ด้านความถูกต้อง (accuracy) เท่ากับ 4.96 เกณฑ์อยู่ในระดับ มีความถูกต้องมากที่สุด 2) ด้านความเหมาะสม (propriety) เท่ากับ 5.00 เกณฑ์อยู่ในระดับ มีความเหมาะสมมากที่สุด 3) ด้านความเป็นไปได้ในการนำไปใช้ (feasibility) เท่ากับ 4.84 เกณฑ์อยู่ในระดับ เป็นไปได้มากที่สุด และ 4) ความมีประโยชน์ (utility) เท่ากับ 4.92 เกณฑ์อยู่ในระดับ มีความมีประโยชน์มากที่สุด แสดงดังแผนภาพที่ 1 ดังนี้

แผนภาพที่ 1 กราฟแสดงคะแนนเฉลี่ยภาพรวมการประเมินชุดกิจกรรมนวัตกรรมการเรียนรู้เสริมทักษะ
วิถีใหม่บนฐานกระบวนการรู้คิดทางปัญญาตามแนวพุทธจิตวิทยา

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 โดยสรุปสาระสำคัญ ดังนี้ ประสิทธิผลของการทดลองการฝึกชุดกิจกรรมนวัตกรรมการเรียนรู้เสริมทักษะวิถีใหม่บนฐานกระบวนการรู้คิดทางปัญญาตามแนวพุทธจิตวิทยา กลุ่มตัวอย่าง 17 คน ได้แก่ นักศึกษาอุดมศึกษา กำลังศึกษาอยู่ระดับปริญญาตรี ชั้นปีที่ 1 – 3 มหาวิทยาลัยสวนดุสิต จังหวัดกรุงเทพมหานคร ระยะเวลาการฝึกรวม 2 วัน 1 คืน ผลการทดลองโดยให้กลุ่มตัวอย่างทำแบบวัดการรู้คิดทางปัญญาตามแนวพุทธจิตวิทยา ทำการเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ย ก่อนการทดลอง (pre-test) และหลังการทดลอง (post-test) ผลคะแนนเฉลี่ย แสดงดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยเลขคณิต ($\bar{x}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของคะแนนการรู้คิดทางปัญญาตามแนวพุทธจิตวิทยาของกลุ่มตัวอย่าง ในระยะก่อนการทดลอง และระยะหลังการทดลอง

(N=17)

กลุ่มทดลอง	ก่อนทดลอง			หลังทดลอง		
การรู้คิดทางปัญญาตามแนวพุทธจิตวิทยา	$\bar{x}$	S.D.	แปลผล	$\bar{x}$	S.D.	แปลผล
ด้านที่ 1 การมองสิ่งทั้งหลายตามที่เป็นจริง						
ค่าเฉลี่ยภาพรวมด้านการมองสิ่งทั้งหลายตามที่เป็นจริง	3.86	0.86	มาก	4.57	0.96	มากที่สุด
ด้านที่ 2 การมองแง่ดี แง่เสีย คุณและโทษ						
ค่าเฉลี่ยภาพรวมด้านการมองแง่ดี แง่เสีย คุณและโทษ	3.4	0.75	ปานกลาง	3.72	0.83	มาก

กลุ่มทดลอง	ก่อนทดลอง			หลังทดลอง		
การรู้คิดทางปัญญาตามแนวพุทธจิตวิทยา	$\bar{x}$	S.D.	แปลผล	$\bar{x}$	S.D.	แปลผล
ด้านที่ 3 การหาทางออกเพื่อแก้ปัญหา						
ค่าเฉลี่ยภาพรวมด้านการหาทางออกเพื่อแก้ปัญหา	3.24	0.72	ปานกลาง	4.24	0.94	มาก
ด้านที่ 4 การใช้ปัญญาไตร่ตรอง						
ค่าเฉลี่ยภาพรวมด้านการใช้ปัญญาไตร่ตรอง	3.41	0.76	ปานกลาง	4.04	0.9	มาก
ด้านที่ 5 การรู้จักเลือกเสพคุณค่าที่เป็นประโยชน์						
ค่าเฉลี่ยภาพรวมด้านการรู้จักเลือกเสพคุณค่าที่เป็นประโยชน์	3.35	0.74	ปานกลาง	4.14	0.92	มาก
ด้านที่ 6 การรู้จักแยกแยะกุศลธรรมและอกุศลธรรม						
ค่าเฉลี่ยภาพรวมด้านการรู้จักแยกแยะกุศลธรรมและอกุศลธรรม	3.69	0.82	มาก	4.39	0.95	มาก
ค่าเฉลี่ยภาพรวมทั้ง 6 ด้าน	3.49	0.77	ปานกลาง	4.18	0.92	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีระดับการรู้คิดทางปัญญาตามแนวพุทธจิตวิทยา ในภาพรวมทั้ง 6 ด้าน ระยะก่อนการทดลอง มีระดับการรู้คิดทางปัญญาตามแนวพุทธจิตวิทยา อยู่ในเกณฑ์ระดับ ปานกลาง ($\bar{X}$ = 3.49, S.D. = 0.77) โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ย ระดับการรู้คิดทางปัญญาตามแนวพุทธจิตวิทยา สูงสุด คือ ด้านการมองสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง ($\bar{X}$ = 3.86, S.D. = 0.86) รองลงมา คือ ด้านการรู้จักแยกแยะกุศลธรรม และอกุศลธรรม ($\bar{X}$ = 3.69, S.D. = 0.82) และด้านการใช้ปัญญาไตร่ตรอง ($\bar{X}$ = 3.41, S.D. = 0.76) ตามลำดับ

และในระยะหลังการทดลอง มีระดับการรู้คิดทางปัญญาตามแนวพุทธจิตวิทยา อยู่ในเกณฑ์ระดับ มาก ($\bar{X}$ = 4.18, S.D. = 0.92) โดยที่มีค่าเฉลี่ย ระดับการรู้คิดทางปัญญาตามแนวพุทธจิตวิทยาสูงสุด คือ ด้านการมองสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง ($\bar{X}$ = 4.57, S.D. = 0.96) รองลงมา คือ ด้านการรู้จักแยกแยะกุศลธรรมและอกุศลธรรม ($\bar{X}$ = 4.39, S.D. = 0.95) และด้านการหาทางออกเพื่อแก้ปัญหา ($\bar{X}$ = 4.24, S.D. = 0.94) ตามลำดับ

แสดงว่า ระดับการรู้คิดทางปัญญาตามแนวพุทธจิตวิทยา ระยะหลังการทดลองอยู่ในระดับมาก และมีค่าเฉลี่ยคะแนนระดับการรู้คิดทางปัญญาตามแนวพุทธจิตวิทยา สูงขึ้น จากระยะก่อนการทดลอง

นอกจากนี้ ผลการวิจัยการวัดคลื่นสมองกลุ่มตัวอย่างด้วย เครื่องวัดคลื่นสมองของ Mindlink รุ่น Concentration Headband: Three (EEG, ground, reference) ซึ่งเป็นเครื่องวัดคลื่นสมองแบบสายคาดศีรษะ ทำงานโดยอุปกรณ์ biofeedback คลื่นสมอง iOS/แอนดรอยด์ ควบคุมการทำสมาธิ ในการวัดคลื่นสมอง กลุ่มตัวอย่างจะทำการสวมใส่เครื่องวัดที่ศีรษะ ให้ขั้ววัดสัญญาณ (Electrode) ตรวจจับสัญญาณไฟฟ้าจากบริเวณหนังศีรษะ ในการวัดคลื่นสมองข้อมูลที่วัดได้จากการวัดผลคลื่นสมอง จะถูกจัดเก็บข้อมูลผ่านระบบ iCloud และประมวลผลจากการวัดคลื่นสมองที่ได้ เป็นค่าทางสถิติ แล้วแปลผลออกมาเป็นความสามารถ 3 ด้าน คือ (1) ด้านความสนใจหรือความใส่ใจ (Attention) (2) ด้านสมาธิ (Meditation) และ (3) ด้านการรู้คิด (Cognitive performance) ผลการวิเคราะห์ แสดงได้ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ยเลขคณิต ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของคะแนนวัดคลื่นสมอง ในภาพรวม ระยะก่อนการทดลอง และระยะหลังการทดลอง จำแนกรายด้าน คือ Attention, Meditation, Cognitive performance

กลุ่มทดลอง คลื่นสมอง	ก่อนทดลอง			หลังทดลอง		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
ด้าน Attention	57.21	3.48	ปานกลาง	58.77	4.02	ปานกลาง
ด้าน Meditation	49.47	6.59	ปานกลาง	51.55	9.17	ปานกลาง
ด้าน Cognitive performance	54.2	2.50	ปานกลาง	55.89	4.84	ปานกลาง
ค่าเฉลี่ยภาพรวม 3 ด้าน	53.63	4.19	ปานกลาง	55.40	6.01	ปานกลาง

จากตารางที่ 2 พบว่า ผลการวัดคลื่นสมองของนิสิตระดับอุดมศึกษา ในภาพรวมทั้ง 3 ด้าน ระยะก่อนการทดลอง มีคลื่นสมอง อยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X}$ = 53.63, S.D. = 4.19) และในภาพรวมระยะหลังการทดลอง มีคลื่นสมอง อยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X}$ = 55.40, S.D. = 6.01) โดยระยะหลังการทดลอง มีระดับคลื่นสมอง เพิ่มขึ้น คิดเป็นร้อยละ 3.3

เมื่อพิจารณารายด้าน ในระยะก่อนการทดลอง พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้าน Attention ($\bar{X}$ = 57.21, S.D. = 3.48) รองลงมา คือ ด้าน Cognitive performance ($\bar{X}$ = 54.20, S.D. = 2.50) และด้าน Meditation ($\bar{X}$ = 49.47, S.D. = 6.59) ตามลำดับ สำหรับระยะหลังการทดลอง พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้าน Attention ($\bar{X}$ = 58.77, S.D. = 4.02) รองลงมา คือ ด้าน Cognitive performance ($\bar{X}$ = 55.89, S.D. = 4.84) และ ด้าน Meditation ($\bar{X}$ = 51.55, S.D. = 9.17) ตามลำดับ

แสดงว่า ผลการวัดคลื่นสมองและแปลผลเป็นค่าเฉลี่ยคะแนนความสามารถทั้ง 3 ด้าน ของกลุ่มตัวอย่าง คือ ความสนใจหรือความใส่ใจ (Attention) ด้านการรู้คิด (Cognitive performance) และ ด้านสมาธิ (Meditation) สูงกว่า ระยะก่อนการทดลอง โดยภาพรวมทั้ง 3 ด้าน เพิ่มขึ้น ร้อยละ 3.3

จากการศึกษา พบว่า รูปแบบนวัตกรรมการเรียนรู้เสริมทักษะวิถีใหม่บนฐานกระบวนการรู้คิดทางปัญญาตามแนวพุทธจิตวิทยา โดยการฝึกชุดกิจกรรมส่งผลให้กลุ่มตัวอย่างที่ได้รับการฝึกด้วยชุดกิจกรรมนวัตกรรมการเรียนรู้บนฐานกระบวนการรู้คิดทางปัญญาตามแนวพุทธจิตวิทยา มีค่าเฉลี่ยคะแนนการรู้คิดทางปัญญาตามแนวพุทธจิตวิทยา สูงกว่า ระยะก่อนการทดลอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และส่งผลให้ค่าเฉลี่ยคะแนนวัดคลื่นสมองภาพรวมทั้ง 3 ด้าน เพิ่มขึ้น ร้อยละ 3.3

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า องค์ประกอบรูปแบบนวัตกรรมการเรียนรู้เสริมทักษะวิถีใหม่บนฐานกระบวนการรู้คิดทางปัญญาตามแนวพุทธจิตวิทยา ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ คือ 1) ความสนใจหรือความใส่ใจ (attention) รูปแบบนวัตกรรมการเรียนรู้ต้องมีความน่าสนใจต่อผู้เรียน 2) การรับรู้ (perception) สร้างการรับรู้สิ่งต่าง ๆ ที่มากระทบทางอายตนะของผู้เรียนและส่งเสริมการรู้คิดทางปัญญา 3) ความจำ เสริมสร้างความสามารถในการจดจำของผู้เรียนเสริมสร้างสติและสมาธิ 4) วิธีการคิด เสริมสร้างวิธีการคิดแบบโยนิโส มนสิการ พิจารณาตรិตรองเลือกรับหรือข้อมูลอย่างมีวิจารณ์ญาณ 5) การรู้จักหรือตระหนักรู้ในตนเอง (self-awareness) ส่งเสริมความสามารถในการสะท้อนความคิดและกระบวนการเรียนรู้ของตน ควบคุมและตรวจสอบการเรียนรู้ของตนได้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะทั้ง 5 องค์ประกอบดังกล่าว ส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ พัฒนากระบวนการคิดให้มีวิธีการคิดได้อย่างถูกต้อง พัฒนาปัญญา สามารถปรับตัวและตัดสินใจแก้ปัญหาในการดำรงชีวิต โดยเฉพาะยุคแห่งข้อมูลข่าวสาร สังคมสื่อออนไลน์ ที่ต้องใช้การรู้คิดทางปัญญา มีวิจารณ์ญาณพิจารณา

เลือกข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องและเป็นประโยชน์ เพื่อพัฒนาตนและช่วยเหลือผู้อื่นได้ สอดคล้องกับ สถาบันเวชศาสตร์ผู้สูงอายุ (2542) เกี่ยวกับการรู้คิดซึ่งสัมพันธ์กับกระบวนการทำงานของสมองที่ประกอบด้วย 6 ด้าน ได้แก่ การรับรู้ (Perceiving) ความจำ (Remembering) การจินตนาการ (Imagining) ความคิด (Thinking) การให้เหตุผล (Reasoning) และการตัดสินใจ (Judgment)

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า การรูปแบบนวัตกรรมการเรียนรู้เสริมทักษะวิถีใหม่บนฐานกระบวนการรู้คิดทางปัญญาตามแนวพุทธจิตวิทยา เป็นการพัฒนา “ชุดกิจกรรมนวัตกรรมการเรียนรู้เสริมทักษะวิถีใหม่บนฐานกระบวนการรู้คิดทางปัญญาตามแนวพุทธจิตวิทยา” ที่ใช้สื่อประสมในการเรียนการสอน ประกอบด้วย 6 กิจกรรม คือ 1) ธรรมะทักษาย 2) ตามหาหัวใจ 3) สายน้ำแห่งชีวิต 4) คนค้นข่าว 5) ประยุกต์ธรรมนำชีวิต และ 6) ลมหายใจแห่งการเรียนรู้ ระยะเวลาในการจัดกิจกรรมการฝึกกรรม 2 วัน 1 คืน และผลการประเมินมาตรฐานชุดกิจกรรมการฝึกนวัตกรรมการเรียนรู้ โดยใช้หลักการประเมินระบบแบบอิงมาตรฐานของ Stufflebeam กำหนดมาตรฐานการประเมินทางการศึกษา แบ่งมาตรฐานเป็น 4 ด้าน คือ 1) ด้านความถูกต้อง (accuracy) 2) ด้านความเหมาะสม (propriety) 3) ด้านความเป็นไปได้ในการนำไปใช้ (feasibility) และ 4) ความมีประโยชน์ (utility) พบว่า เกณฑ์การวัดมาตรฐานของชุดกิจกรรมทั้ง 4 ด้าน อยู่ในระดับมาตรฐาน มากที่สุด มีความสอดคล้องกับ สรรพพร กุศลสง (2560) ที่ศึกษาเรื่อง การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนที่ส่งเสริมยุทธวิธีการรู้คิด สำหรับนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏผลการวิจัย พบว่า รูปแบบการเรียนการสอนเน้นให้ผู้เรียนได้สร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองจากการวิเคราะห์ประสบการณ์เดิม และพัฒนาประสบการณ์ใหม่ ด้วยทักษะและยุทธวิธีการรู้คิดที่เหมาะสม โดยรูปแบบประกอบด้วย 6 องค์ประกอบ คือ หลักการ วัตถุประสงค์ เนื้อหาสาระ กิจกรรมการเรียนการสอน สื่อและแหล่งเรียนรู้ และการวัดและประเมินผล เพื่อส่งเสริมให้นักศึกษามียุทธวิธีการรู้คิด

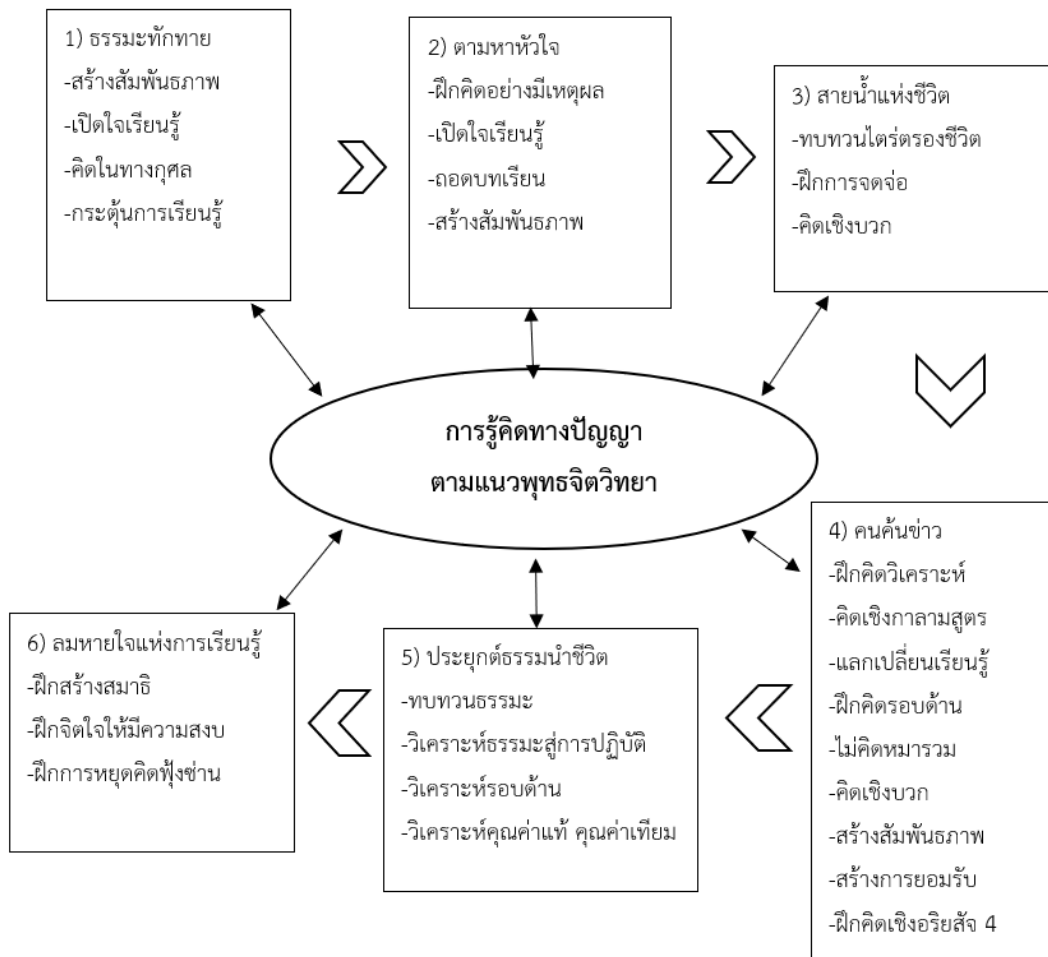
ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 3 พบว่า รูปแบบนวัตกรรมการเรียนรู้เสริมทักษะวิถีใหม่บนฐานกระบวนการรู้คิดทางปัญญาตามแนวพุทธจิตวิทยา ส่งผลให้กลุ่มตัวอย่างนิสิตระดับอุดมศึกษา กำลังศึกษาอยู่ระดับปริญญาตรี ชั้นปีที่ 1-3 ที่ได้รับการฝึกด้วยชุดกิจกรรมนวัตกรรมการเรียนรู้บนฐานกระบวนการรู้คิดทางปัญญาตามแนวพุทธจิตวิทยา สามารถส่งเสริมการรู้คิดทางปัญญา โดยสามารถมองสิ่งต่างๆ ได้ตามที่เป็นจริง พิจารณาเห็นทั้งด้านแง่ดี แง่เสีย คุณและโทษ สามารถพิจารณาแนวทางแก้ปัญหาได้อย่างเหมาะสม ส่งเสริมการใช้ปัญญาพิจารณาไตร่ตรอง การรู้จักเลือกสิ่งที่เป็นประโยชน์กับตน และสามารถแยกแยะสิ่งใดที่มีประโยชน์กับสิ่งที่ไม่ดีไม่สร้างประโยชน์ให้กับตนได้ ซึ่งถือได้ว่าเป็นทักษะวิถีใหม่บนฐานกระบวนการรู้คิดทางปัญญาตามแนวพุทธจิตวิทยา นอกจากนี้ ยังพบอีกว่าสามารถช่วยส่งเสริมความสามารถด้านสมาธิ ด้านความสนใจหรือความใส่ใจ และด้านการรู้คิด จากผลการวัดคลื่นสมองของกลุ่มตัวอย่าง ที่เพิ่มขึ้น สอดคล้องกับ มยุรา ลิ้มหัวสระ (2556) ศึกษาเรื่อง ผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ตามทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อสร้างสรรค์ด้วยปัญญา เพื่อพัฒนาทักษะกระบวนการวิทยาศาสตร์ขั้นพื้นฐานทักษะการคิดวิเคราะห์และผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนชั้น ประถมศึกษาปีที่ 6 ผลการวิจัย พบว่านักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีทักษะกระบวนการวิทยาศาสตร์ขั้นพื้นฐาน ทักษะการคิดวิเคราะห์ และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ หลังการใช้กิจกรรมการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ เรื่อง ระบบร่างกายมนุษย์ ตามทฤษฎี การเรียนรู้เพื่อสร้างสรรค์ด้วยปัญญาสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ .05

องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย

จากการศึกษาวิจัย การพัฒนารูปแบบนวัตกรรมการเรียนรู้เสริมทักษะวิถีใหม่บนฐานกระบวนการรู้คิดทางปัญญาตามแนวพุทธจิตวิทยา โดยเฉพาะในโลกยุคใหม่หลังโควิด-19 ที่เทคโนโลยี สื่อสารสนเทศ สังคมออนไลน์ มีบทบาทมากยิ่งขึ้น การส่งเสริมการรู้คิดทางปัญญา การใช้วิจารณ์ญาณในการแสวงหาข้อมูลข่าวสารจึงมีความสำคัญมากยิ่งขึ้นเช่นกัน โดยเฉพาะสำหรับนิสิตระดับอุดมศึกษา องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย พบว่า รูปแบบนวัตกรรมการเรียนรู้เสริมทักษะวิถีใหม่บนฐานกระบวนการรู้คิดทางปัญญาตามแนวพุทธจิตวิทยา เป็นการพัฒนา

ชุดกิจกรรม ซึ่งใช้สื่อประสมส่งเสริมการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับพัฒนาการการรู้คิดทางปัญญาของผู้เรียน โดยสามารถนำรูปแบบนวัตกรรมการเรียนรู้ดังกล่าวนี้ ไปปรับประยุกต์ใช้ชุดกิจกรรมให้เหมาะสมกับพัฒนาการตามช่วงวัย อาทิ สามารถนำไปปรับประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอนในโรงเรียน สถานปฏิบัติธรรม หรือการอบรมครูผู้สอน เป็นต้น โดยชุดกิจกรรมประกอบด้วย 6 กิจกรรม ดังแผนภาพที่ 1 ดังนี้

ภาพที่ 1 รูปแบบนวัตกรรมการเรียนรู้เสริมทักษะวิถีใหม่บนฐานกระบวนการรู้คิดทางปัญญาตามแนวพุทธจิตวิทยา

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ด้านนโยบาย ผู้บริหารกำหนดนโยบายการส่งเสริมการฝึกทักษะ การคิดทางปัญญาแนวพุทธจิตวิทยา ในการจัดการเรียน การสอนได้พัฒนากระบวนการคิด

1.2 ด้านการศึกษา อาจารย์หรือนักวิชาการ ฝึกการเรียนการสอน แนวคิดการคิดทางปัญญาแนวพุทธจิตวิทยา อย่างต่อเนื่อง รวมทั้งเลือกบริบทใหม่ ๆ ในการเสริมสร้างคุณลักษณะนิสัยให้เกิดการรู้การคิดทางปัญญาแนวพุทธจิตวิทยา

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

เนื่องด้วยการศึกษาวิจัยครั้งนี้ มีข้อจำกัดด้านขนาดกลุ่มตัวอย่างจำนวน 17 คน รวมถึงศึกษาเฉพาะมหาวิทยาลัยเดียว และชุดกิจกรรมมีข้อจำกัดด้านระยะเวลาในการฝึกชุดกิจกรรม 2 วัน 1 คืน จึงมีข้อเสนอแนะในการทำวิจัยในครั้งต่อไป ดังนี้

2.1 ควรมีการติดตามผลการฝึกชุดกิจกรรมฯ โดยเพิ่มระยะเวลาหลังการทดลองไปเป็น เช่น ติดตามหลังการทดลองใน ระยะ 1 เดือน และ 3 เดือน เป็นต้น เพื่อติดตามความคงทนของชุดกิจกรรม รวมถึงมีการเก็บ ข้อมูลเชิงคุณภาพเพื่อให้นักวิจัยมีความสมบูรณ์ มากยิ่งขึ้น

2.2 ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบกับกลุ่มตัวอย่างนิตระดับอุดมศึกษา ในองค์กรรัฐ และเอกชน ว่ามี องค์ประกอบที่เหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไร และขยายผลการศึกษาในหน่วยงานสถาบันการศึกษาระดับ ต่าง ๆ ต่อไป

2.3 ควรศึกษาประสิทธิผลการฝึกรูปแบบนวัตกรรมการเรียนรู้เสริมทักษะวิถีใหม่บนฐานกระบวนการรู้ คิดทางปัญญาตามแนวพุทธจิตวิทยา ต่อการเปลี่ยนของคลื่นสมองของนิตระดับอุดมศึกษาสาขาวิชาอื่น ๆ เชิงพัฒนาการ (developmental research) หรือ การวิจัยระยะยาว (Longitudinal study) ซึ่งจะให้เห็น พัฒนาการ ปัญหา อุปสรรค และแนวทางในการ พัฒนาทักษะการคิดทางปัญญาแนวพุทธจิตวิทยาต่อการเปลี่ยน ของคลื่นสมองของนิตระดับอุดมศึกษาให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- จักรพรรณ วงศ์พรพจน์ และคณะ. (2559). การพัฒนาปัญญาตามแนวพุทธจริยศาสตร์ของสำนักปฏิบัติธรรมวัดโพธิ์บ้านโนนทัน ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น. *วารสารธรรมทรรศน์*, 6(3), 149.
- ชมพูนุท ศรีจันทร์นิล. (2552). จิตวิทยาแนวพุทธ: แนวทางเพื่อกำหนดเป้าหมายและพัฒนาจิตใจมนุษย์. *วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย*, 29(4), 188-208.
- พรณิ ช. เจนจิต. (2528). จิตวิทยาการเรียนการสอน (จิตวิทยาการศึกษาสำหรับครูในชั้นเรียน). (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). (2544). *กระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคนสู่ประชาธิปไตย*. กรุงเทพฯ: องค์การค้ำของคุรุสภา.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2550). *วิธีคิดตามหลักพุทธธรรม*. กรุงเทพฯ: บัณฑิตธรรม.
- มยุรา ลิ้มหวีสระ. (2556). ผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้วิชาวิทยาศาสตร์ตามทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อสร้างสรรค์ด้วยปัญญา เพื่อพัฒนาทักษะกระบวนการวิทยาศาสตร์ขั้นพื้นฐานทักษะการคิดวิเคราะห์และผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6. *วารสารการศึกษาและการพัฒนาสังคม*, 9(2), 127-138.
- มารุต พัฒนาผล. (2557). *การจัดการเรียนรู้ที่เสริมสร้างการรู้คิดและความสุขในการเรียนรู้*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: จรัสสินทวงศ์.
- ศิริชัย กาญจนวาสี. (2552). *ทฤษฎีการประเมิน*. (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สถาบันเวชศาสตร์ผู้สูงอายุ. (2542) *แบบทดสอบสมองเบื้องต้นฉบับภาษาไทย MMSE-Thai 2002 ในแบบทดสอบผู้สูงอายุ (1-9)*, นนทบุรี: สถาบันเวชศาสตร์ผู้สูงอายุ กรมการแพทย์ กระทรวงสาธารณสุข.
- สรวยพร กุศลสง. (2560) การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนที่ส่งเสริมยุทธวิธีการรู้คิด สำหรับนักศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏ. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร*, 19(1), 114-130.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). *แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579*. กรุงเทพฯ: พริกหวานกราฟฟิค.
- สุวิทย์ มูลคำ และอรทัย มูลคำ. (2545). *21 วิธีจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนากระบวนการคิด*. กรุงเทพฯ: ภาพพิมพ์.
- Good, C.V. (1973). *Dictionary of education*. 3rd ed. New York: McGraw-Hill.
- Hilgard, E.R., Bower, G.H. (1966). *Theories of Learning*. New York: Meredith Publishing.